

HCV-vejledningen

Til brug ved FSC®-certificering af skov, som supplement til FSC-skovstandarden.

Opdateret december 2015

Indledning

Høje bevaringsværdier, såkaldte HCV'er (High Conservation Values), er udviklet under FSC-certificeringssystemet (Forest Stewardship Council®) til brug ved FSC-certificering af skov. Oprindeligt dækkede begrebet specifikt over skovområder med bevaringsværdige naturværdier og blev refereret til som High Conservation Value Forests, HCVF'er. Men inden for de seneste 10 år er begrebet blevet udvidet til at dække værdier på landskabsniveau og til også at omfatte bevaringsværdige kulturelle værdier. Der refereres derfor nu til områder med høje bevaringsværdier, som defineres ud fra seks kategorier.

Den danske FSC-skovstandard tager udgangspunkt i FSC's internationalt fastlagte ti grundprincipper og deres underliggende kriterier. Princip ni kræver, at høje bevaringsværdier, HCV'er, i skoven bevares og/eller forbedres. I praksis kræves det, at:

1. Det undersøges, om HCV'er forefindes, og hvad deres status er
2. Der udvikles en driftsplan for at bevare og/eller forbedre HCV'erne
3. Denne driftsplan implementeres
4. Implementeringen af driftsplanen og eventuelle ændringer i HCV'erne overvåges

Princip ni, der har fokus på høje bevaringsværdier udpeget som områder i skoven, suppleres af de andre grundprincipper. Princip 6 har, for eksempel, også fokus på bevarelse af miljøværdier, som sjældne og truede arter, biodiversitet, jordbund og vandressourcer, men det er forsøgt at sikre at indikatorerne her supplere og ikke overlapper eller gentager princip 9's krav. Udpegede HCV-områder, kan således udgøre en del af de minimum 10 % af skovejendommen, der skal udpeges til biodiversitetsarealer jf. indikator 6.5.1. Også princip et, som skal sikre overholdelse af lovgivning og princip syv, otte og ti, der skal sikre en robust driftsplan, overvågning og implementering af driftsplanen, supplerer kravene i princip ni.

Der refereres også til HCV'er i forbindelse med Controlled Wood-evaluering (CW). FSC Controlled Wood bruges i forbindelse med FSC MIX-produkter, hvor det er tilladt at blande en mængde FSC Controlled Wood-certificeret træ sammen med FSC-certificeret træ. Ved en CW-evaluering kræver en af de fem risikokategorier, at der sikres lav risiko for, at det er "Træ fældet i skove, hvor høje bevaringsværdier (HCV) trues af skovdriften". En vejledning til brug ved FSC Controlled Wood-risikovurderinger vil blive udviklet med udgangspunkt i denne vejledning.

Denne HCV-vejledning er udarbejdet af FSC Danmarks arbejdsgruppe, hvis medlemmer repræsenterer sociale-, grønne- og økonomiske interesser, i forbindelse med revisionen af den danske FSC-skovstandard i foråret 2015. Denne vejledning er desuden konsulteret bredt og testet i skoven for at sikre at den er funktionel. Vejledningen vil løbende blive opdateret. For seneste version se www.fsc.dk.

HCV i dansk kontekst

Denne vejledning beskriver, hvordan de seks HCV-kategorier skal adresseres i dansk kontekst for at sikre identifikation af status på og operationel håndtering af høje bevaringsværdier. De fire HCV-kategorier, som er vurderet at have relevans i dansk kontekst er listet i tabellen på side 4 og er i denne vejledning suppleret med operationelle anbefalinger til forvaltning og overvågning.

I praksis vil der være et overlap imellem nogle af kategorierne. Eksempelvis er egekrat og gamle naturskove leve/unglesteder for rødlistede arter samt ofte en del af Natura 2000-områderne også samtidig nøglebiotoper. Mange af værdierne, som identificeres, vil desuden være beskyttet jf. dansk lovgivning. Det er vigtigt at bemærke, at områder identificeret med høje bevaringsværdier ikke nødvendigvis skal henlægges uberørt. Tværtimod skal områderne ofte plejes for at sikre, at værdierne bevares og beskyttes. Afhængigt af værdiens karakter vil det ofte også være muligt at skove i områderne.

Brug af denne vejledning

Driften af danske skove omfatter i vid udstrækning allerede en registrering af høje bevaringsværdier i forbindelse med overholdelse af lovgivningen på området og krav til grønne driftsplaner. Denne vejledning søger derfor i vid udstrækning at bygge på eksisterende praksis og tager udgangspunkt i eksisterende offentligt tilgængelige digitale kortlægninger, som Miljøportalens Arealinformation og Biodiversitetskortet og dertil hørende data. Derudover henvises dertil eksisterende vejledninger, hvor det er relevant og muligt. Link til og brug af Miljøportalens Arealinformation og Biodiversitetskortet er beskrevet i "Bilag 1", hvor også alle refererede værktøjer er listet. Denne vejledning vil blive opdateret når hhv. det nye HNV-skovkort og kortlægning af særligt værdifulde skove (§ 25 efter skovloven) er tilgængelige i GIS format, så disse værktøjer kan refereres til.

Vi vil anbefale, at du gør dig bekendt med brugen af de digitale kortlægninger og at du downloader eller printer de vejledninger der er relevante for din driftsplan. Du er velkommen til at kontakte FSC Danmark, hvis du vil have hjælp.

For hver af de fire HCV-kategorier, som har relevans i dansk kontekst, er i de følgende afsnit beskrevet ud fra tre aspekter:

1. Hvordan værdierne defineres
2. Hvordan de identificeres og vurderes
3. Hvordan de forvaltes og overvåges

Som supplering til denne vejledning er der desuden udarbejdet et skema, som lister mulige høje bevaringsværdier i en dansk skov (jf. "Bilag 2"). Dette skema er et værktøj til registrering, forvaltning og overvågning af høje bevaringsværdier i skoven, som bør tilpasses og indbygges i driftsplanen.

Høje bevaringsværdier / HCV'er i FSC-kontekst	Relevans i dansk kontekst
<p>HCV 1: Biologisk mangfoldighed på artsniveau</p> <p>Koncentrationer af den biologiske mangfoldighed, herunder endemiske arter og sjældne, truede eller udryddelsestruede arter, som har betydning på globalt, regionalt eller nationalt niveau.</p>	<p>Leve/ynge/rasteområder for beskyttelseskrævende og rød-listede plante- og dyrearter.</p>
<p>HCV 2: Økosystemer på landskabsniveau og mosaikker af økosystemer</p> <p>Økosystemer i stor skala og mosaikker af økosystemer, som har betydning på globalt, regionalt eller nationalt plan, og som indeholder levedygtige bestande af et flertal af de naturligt forekommende arter i naturlige mønstre med hensyn til distribution og hyppighed.</p>	<p>Denne høje bevaringsværdi-kategori er ikke relevant i dansk kontekst, da en dansk skov i sig selv ikke vil have værdi på økosystemniveau udover hvad der vil adresseres ved at sikre bevarelse af HCV1 og HCV3.</p>
<p>HCV 3: Økosystemer og levesteder</p> <p>Sjældne, truede eller udryddelsestruede økosystemer, habitater eller refugier.</p>	<p>Denne kategori vurderes i dansk kontekst dækket af Natura 2000-områder, § 3 og andre beskyttede områder samt en identifikation af nøglebiotoper.</p>
<p>HCV 4: Kritiske økosystemtjenester</p> <p>Basale og kritiske økosystemtjenester i kritiske situationer, herunder beskyttelse af vandreservoir og kontrol af erosion på sårbare jord og skrånninger.</p>	<p>I dansk kontekst vurderes denne kategori kun at relatere til høje bevaringsværdier ved beskyttelse af drikkevand og grundvand specifikt borningsnære beskyttelsesområder.</p>
<p>HCV 5: Lokalsamfundenes behov</p> <p>Lokaliteter og ressourcer, der er grundlæggende for at opfylde de basale fornødenheder for lokalsamfund eller oprindelige folk (for levebrød, sundhed, ernæring, vand osv.), og som er identificeret via dialog med disse samfund og oprindelige folk.</p>	<p>Skovens lokaliteter og ressourcer er stort set aldrig grundlæggende for at opfylde de basale fornødenheder for lokalsamfund i Danmark. Fredskov er beskyttet som skov af skovloven, hvilket er en grundlæggende beskyttelse af lokalsamfundenes behov. Det vurderes derfor, at denne HCV-kategori kun i yderst sjældne tilfælde vil have relevans i dansk kontekst og adresseres derfor ikke i denne vejledning.</p>
<p>HCV 6: Kulturelle værdier</p> <p>Lokaliteter, fortidsminder, sten- og jorddiger, ressourcer, naturtyper og landskaber af global eller national kulturel, arkæologisk eller historisk betydning, og/eller af kritisk kulturel, økologisk, økonomisk eller religiøs/hellig betydning for de traditionelle kulturer i de lokale samfund eller oprindelige folk, som er identificeret gennem dialog med disse lokalsamfund og oprindelige folk.</p>	<p>Denne kategori vurderes i dansk kontekst at omfatte områder med fortidsminder, sten- og jorddiger samt kulturarvsarealer og kulturmiljøer. Men også områder med anden kulturel værdi for lokalsamfundet bør identificeres under denne kategori.</p>

Høje bevaringsværdier (HCV'er)

– Definition, identifikation, forvaltning og overvågning af HCV1, HCV3, HCV4 og HCV6.

HCV 1 – Biodiversitet på artsniveau		
DEFINITION	IDENTIFIKATION	FORVALTNING OG OVERVÅGNING
<p>Hvilke værdier er i dansk kontekst dækket af denne risikokategori?</p>	<p>Forefindes værdierne i skoven, og hvad er status?</p>	<p>Hvordan sikres det med driftsplanen at værdierne bevares og/eller forbedres?</p>
<p>Områder med høj biodiversitet, herunder høj koncentration af endemiske¹ arter og sjældne, truede eller udryddelsestruede arter, som har betydning på globalt, regionalt eller nationalt niveau.</p> <p>I dansk kontekst dækker denne kategori leve/yngle/rasteområder for beskyttelseskrævende og rødlistede plante- og dyrearter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En samlet oversigt over beskyttelseskrævende arter på Habitatdirektivets bilag II, IV og V samt Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I findes her² på Naturstyrelsens hjemmeside. • Truede og sjældne dyre- og plantearter i Danmark er listet på den danske rødliste (jf. "Bilag 1").	<p>Kortlægningsdata på truede og sjældne arter i Danmark er stadig mangelfuld.</p> <p>Ved at søge på 'Bioscore' under 'Biodiversitetskort' via de Digitale Naturkort (jf. "Bilag 1") kan du se om der er områder, der er særligt egnede for sjældne og truede arter, i skoven. Bioscoren er beregnet til at forudsige hvor man kunne forvente at finde rødlistede arter. Er der områder i skoven med en bioscore på 10 eller højere, bør disse overvejes som områder med høje bevaringsværdier.</p> <p>Ud over den information, man kan få ud fra Biodiversitetskortet, og ud over det kendskab, som ejendommens ansatte selv har til forekomsten af f.eks. sjældne fugle og pattedyr, bør der rettes henvendelse til de lokale myndigheder samt organisationer, som beskæftiger sig med naturområdet (se bilag 1 for kontaktinformation).</p> <p>Hvor du kan få bekræftet, at en beskyttelseskrævende, truet eller sjælden art forekommer i skoven, skal eventuelle levesteder udpeges og kortlægges.</p> <p>Bemærk, at HCV1-områder udpeget på baggrund af biodiversitet på artsniveau vil overlappe med HCV3-områder udpeget på baggrund af sjældne og truede økosystemer og levesteder såsom Natura 2000-områder.</p>	<p>Identificerer du områder med høj biodiversitet og truede eller sjældne arter i skoven, skal du tage særlige hensyn til gavn for dem.</p> <p>Har du en Skovhandleplan i forbindelse med Natura2000-områder, skal du følge denne. Hvis en art har fast voksested, yngle- eller rasteplads på ejendommen, er der tale om en nøglebiotop beskrevet som et element under HCV3 nedenfor.</p> <p>I forbindelse med driftsaktiviteter på arealer, hvor der er høj biodiversitet, og hvor der forekommer sjældne og truede arter, skal du planlægge opgaverne således at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biotopen, hvor arten forefindes, ikke forringes (for eksempel væsentlige ændringer i lys, arts- og aldersforhold). Og: • Aktiviteter henlægges til tidspunkter, hvor forstyrrelser minimeres (for eksempel uden for yngle/rugeperioder). Og/eller: • Arealet (ofte dele heraf) friholdes helt for driftsaktiviteter. Pleje kan dog være nødvendig, så biodiversiteten ikke påvirkes negativt ved for eksempel tilgroning. <p>Naturstyrelsens notat: "Retningslinjer for sikring af velegnede levesteder for skovarter" beskriver mulige forvaltningstiltag for bevarelse af skovarter</p>

1. Endemisk: kun udbredt inden for et mindre eller afgrænset område.

2. <http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/natura-2000/natura-2000-omraaderne/beskyttede-arter-og-naturtyper/>

HCV 3 - Økosystemer og levesteder

Sjældne, truede eller udryddelsestruede økosystemer, habitater eller refugier.

Denne kategori vurderes i dansk kontekst dækket af Natura 2000-områder, § 3 og andre fredede områder og en identifikation af nøglebiotoper.
Bemærk: Der kan forekomme fortidsminder på disse arealer. Er der konflikt i hensynet mellem natur- og kulturhensyn, kontakt da Kulturstyrelsen.

DEFINITION Hvilke værdier er i dansk kontekst dækket af denne risikokategori?	IDENTIFIKATION Forefindes værdierne i skoven, og hvad er status?	FORVALTNING OG OVERVÅGNING Hvordan sikres det med driftsplanen at værdierne bevares og/eller forbedres?
Natura 2000 -områder med særlige naturtyper og arter Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særlig værdifuld natur. Områderne skal bevare og beskytte naturtyper og vilde dyre- og plantearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. I Danmark er der udpeget 252 Natura 2000-områder. Natura 2000-områderne omfatter habitat- og fuglebeskyttelses- og Ramsarområder, og de er udpeget for at beskytte udvalgte arter og naturtyper.	Ved at søge på 'Natura 2000-områder' via De Digitale Naturkort (jf. "Bilag 1") under 'Eksisterende natur og beskyttet areal' vil du få kortlagt Natura 2000-områder, hvis skoven eller dele af skoven er udpeget. Er skoven eller dele af skoven udpeget som Natura 2000, skal de områder med naturtyper og arter, som Natura 2000 er udpeget på baggrund af, kortlægges med høj bevaringsværdi.	Der er udarbejdet Natura 2000-planer og – handleplaner for de danske Natura 2000-områder. Skovhandleplanerne beskriver, hvordan naturtyper og arter skal beskyttes i skovområderne. Har du en Natura 2000 handle plan skal du følge den. Læs mere på Naturstyrelsens hjemmeside her ³ . Visse driftsaktiviteter i Natura 2000-områder skal anmeldes til Naturstyrelsen efter skovlovens § 17.

3. <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Handleplaner/>

<p>Beskyttede naturtyper Naturbeskyttelseslovens § 3, skovlovens § 26 og 27 og naturmæssigt særlig værdifulde skove registreret under skovlovens § 25</p> <p>Beskyttede søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og overdrev jf. naturbeskyttelseslovens § 3.</p> <p>Bevaringsværdige egekrat jf. skovlovens § 26.</p> <p>Ydre skovbryn af løvtræer og buske jf. skovlovens § 27.</p> <p>Registrerede naturmæssigt særligt værdifulde skove jf. skovlovens § 25</p>	<p>Ved at søge på 'Kortlagt natur' via De Digitale Naturkort (jf. "Bilag 1") under 'Arealer, der understøtter biodiversitet' vil du få kortlagt § 3 og § 26 naturtyper, hvis disse er registreret og findes i skoven. Bemærk, at langt fra alle § 3 og § 26 naturtyper er registrerede og vil muligvis forefindes i skoven, selvom de ikke fremgår af en søgning via De Digitale Naturkort.</p> <p>§ 27 ydre skovbryn af løvtræer og buske er ikke kortlagt via de Digitale Naturkort, men vil blive identificeret ved en kortlægning af nøglebiotoper. Se nedenfor.</p> <p>Findes der § 3, § 26 og/eller § 27 beskyttede naturtyper i skoven, skal disse områder ligeledes udpeges og kortlægges med høj bevaringsværdi.</p> <p>Naturstyrelsen definerer og gennemfører en egentlig kortlægning af naturmæssigt særlig værdifuld skov ("skovbevoksede nøglebiotoper") efter skovlovens § 25 i 2016.</p> <p>Er der registreret §25 områder naturmæssigt særlig værdifuld skov, kortlægges disse ligeledes med høj bevaringsværdi.</p>	<p>Områder, der defineres som beskyttede naturtyper og/eller nøglebiotoper, er ofte uinteressante set fra et økonomisk synspunkt, hvorfor det i hovedreglen er muligt helt at undgå forstyrrelse. Det foregår for eksempel ved, at kørsel / transport ledes uden om områderne.</p> <p>Ligeledes må du ikke lave ændringer, som vil forringe områdernes ønskede tilstand. Eks. afvande tilstødende fugtige områder. I det tilfælde, hvor drift forekommer i nøglebiotoper – eks. askemoser (som er registreret som nøglebiotoper) – foregår dette efter forsigtighedsprincippet.</p> <p>Et andet eksempel på at undgå forstyrrelse er at henlægge skovning til tidspunkter, hvor mindst mulig skade på jordbund / flora kan forekomme (typisk frostperioder) eller ved at anvende teknikker, som gør færdsel på terrænet mindre (eks. ved anvendelse af skovspil til udløbning af effekter).</p> <p>Hugststyrke afstemmes således, at beskyttede naturtyper og nøglebiotoper tilstand ikke forringes. Hvor Natura 2000-områder er identificeret, vil bevarelsen af mange nøglebiotoper adresseres som et element i skovhandleplanen herfor.</p> <p>Skemaet i "Bilag 2" kan anvendes til at planlægge og dokumentere overvågningen. Kun væsentlige ændringer af betydning for artens/områdets økologiske funktion og integritet bør noteres.</p> <p>Der henvises også her til Naturstyrelsens "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper".</p> <p>Udgør lysåbne HCV-områder mere end 10 pct. af det certificerede areal har skovejeren kun plejepligt på 10 pct.</p>
---	---	--

<p>Nøglebiotoper</p> <p>Nøglebiotoper er områder af særligt høj naturværdi og omfatter såvel træbevoksede arealer som åbne områder.</p> <p>Nøglebiotoper defineres som "områder, der er vigtige for bevaring af den biologiske mangfoldighed, fordi de indeholder eller kan forventes at indeholde naturtyper, strukturer eller arter, der har vanskeligt ved at overleve ved almindelig drift af arealet, og som kræver særlige hensyn i form af drift eller pleje".</p> <p>Naturstyrelsen har udarbejdet en brugervenlig vejledning (Skov-Info 24) samt et billedkatalog til identifikation af nøglebiotoper.</p> <p>Bemærk at de nøglebiotoper der skal adresseres i.h.t. denne vejledning er de der er listet i bilag 1 i Naturstyrelsens "Bæredygtig skovdrift. Vejledning om tilskud til grøn driftsplan" dvs. holme, tilgroningsgrøfter og skrænter undlades. Iht. denne vejledning vurderes det derudover, at der ved nøglebiotoper, der udgøres af hede- og klitarealer, er tale om små lynnpletter i skoven, som beskrevet i SkovInfo 24, og ikke større hede eller klitarealer. Disse er også listet i denne vejlednings bilag 2 "Skema til registrering, forvaltning og overvågning af høje bevaringsværdier i skoven". Således skal tilgroningsgrøfter, skrænter, gamle stengærder, jorddiger, kulturspor og voksesteder for rødlistede plante- og dyrearter ikke registreres som nøglebiotoper, men anses at blive adresseret i forbindelse med bl.a. HCV1 og HCV6.</p> <p>Bemærk, at der i HCV kontekst refereres til nøglebiotoper, som et givet areal/område og ikke til enkelte nøgleelementer (store sten, gamle træer, dødt ved etc.). Nøgleelementer adresseres under standardens princip 6.</p>	<p>Nøglebiotoper i krat, sumpskog, vandområder og lysåbne arealer vil ofte være beskyttede under naturbeskyttelsesloven eller skovloven. Se ovenfor og bilag 2.</p> <p>Suppleret med generel viden om området kan mulige nøglebiotoper indkredses og derefter opsøges og vurderes nærmere i felten.</p> <p>Identifikation og registrering af nøglebiotoper kan udføres af skovejendommens egne ansatte eller en ekstern konsulent. Naturstyrelsens vejledning og forsigtighedsprincippet bør følges og i tvivlstilfælde bør en ekspert konsulteres..</p> <p>Mulige nøglebiotoper i sluttede bevoksninger kan du ofte identificere ud fra skovkort, luftfoto eller historiske kort, som er tilgængelige via De Digitale Naturkort og Miljøportalens Arealinformation.</p> <p>For eksempel kan du søge på 'Skovstruktur' og 'Skovkontinuitet' via De Digitale Naturkort (jf. "Bilag 1") under 'Arealer, der understøtter biodiversitet' og derved kortlægge mulige nøglebiotoper hhv. områder med lav grad af forstlig homogenisering og områder, som har været skov i minimum 200 år.</p> <p>Der er højst sandsynligt nøglebiotoper i skoven og disse områder skal udpeges og kortlægges med høj bevaringsværdi.</p>	<p>(se tekst ovenfor)</p>
--	---	---------------------------

HCV 4 – Kritiske økosystemtjenester

DEFINITION Hvilke værdier er i dansk kontekst dækket af denne risikokategori?	IDENTIFIKATION Forefindes værdierne i skoven, og hvad er status?	FORVALTNING OG OVERVÅGNING Hvordan sikres det med driftsplanen at værdierne bevares og/eller forbedres?
<p>Hvor skov-økosystemet spiller en vigtig rolle, herunder beskyttelse af vandreservoir og kontrol af erosion på sårbare jord og skrånninger.</p> <p>Denne kategori vurderes i dansk kontekst kun at relatere til høje bevaringsværdier ved beskyttelse af drikkevand og grundvand.</p> <p>Drikkevand og grundvand</p> <p>Da områder med særlige drikkevandsinteresser (ODS) og områder med drikkevandsinteresser (OD) tilsammen udgør 87 % af Danmarks areal, adresseres disse ikke som HCV. Skovejeren skal dog vide om skoven udgør en del af et OD eller ODS og tage de forventede hensyn ved driften.</p> <p>Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) er nærområdet omkring indvindingsboringen og risikoen for forurening er her større. BNBO er derfor defineret som en høj bevaringsværdi</p>	<p>Ved at søge på 'Boringsnære beskyttelsesområder' via Arealinformationen (jf. "Bilag 1") under 'Drikkevand og grundvand', vil boringsnære beskyttelsesområder vises, hvis disse er registreret og forefindes i skoven.</p> <p>Kortlægningsdata på BNBO er dog stadig mangelfuld. Kun cirka halvdelen af kommunerne har fået kortlagt BNBO (2014), så ud over den information, som forefindes via Arealinformationen, og det kendskab, som ejendommens ansatte selv har til forekomsten indvindingsboringer, bør der rettes henvendelse til de lokale myndigheder.</p> <p>Er der indvindingsboringer i skoven, skal de boringsnære beskyttelsesområder udpeges og kortlægges med høj bevaringsværdi. BNBO skal, hvor de ikke er kortlagt, beregnes individuelt for hver boring eller kildeplads, da størrelsen afhænger af, hvor meget vand der indvindes, og hvordan grundvandsforholdene er. Radius er typisk 75-250 meter. De er somme tider cirkelrunde, men ofte aflange, så de tager mere med der, hvor vandet kommer fra.</p>	<p>Hovedprincippet for forvaltningen af boringsnære beskyttelsesområder er, at:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skovdækket forbliver relativt intakt 2. Anvendelsen af pesticider og gødning undlades 3. Anvendelse af maskiner ikke fører til udledning af grundvandsforurenende olier o.l.

Lokaliteter fortidsminder, sten- og jorddiger, ressourcer, naturtyper og landskaber af global eller national kulturel, arkæologisk eller historisk betydning, og/eller af vigtig kulturel, økologisk, økonomisk eller religiøs betydning for de traditionelle kulturer i de lokale samfund eller hos oprindelige folk. De kulturelle værdier er identificeret gennem dialog med disse lokalsamfund og oprindelige folk.

Denne kategori vurderes i dansk kontekst at omfatte områder med fortidsminder, sten- og jorddiger samt kulturarvsarealer og kulturmiljøer. Men også områder med anden kulturel værdi for lokalsamfundet bør identificeres under denne kategori.

DEFINITION Hvilke værdier er i dansk kontekst dækket af denne risikokategori?	IDENTIFIKATION Forefindes værdierne i skoven, og hvad er status?	FORVALTNING OG OVERVÅGNING Hvordan sikres det med driftsplanen at værdierne bevares og/eller forbedres?
<p>Fortidsminder, sten- og jorddiger – museumslovens kap. 8 a</p> <p>Mange sten- og jorddiger og flertallet af de fredede fortidsminder i Danmark ligger i skov.</p> <p>De fredede fortidsminder er beskyttet af museumslovens kap. 8 a, §§ 29 e og 29 f.</p> <p>Sten- og jorddiger i skoven er beskyttet efter museumslovens kap. 8 a, §§ 29 a eller 29 e.</p> <p>Følgende fortidsminder er fredet uden videre, hvis de er synlige i terrænet, jf. museumslovens bilag 1, kap. 1: Gravhøje, røser, stengrave, dysser, jættestuer, skibssætninger, ubebyggede voldsteder og værfter, forsvarsanlæg, ødekirkegårde, ruiner, runesten, bautasten, sten med helleristninger samt kors, milepæle, vildtbanesten og lignende.</p> <p>Andre typer fortidsminder er også fredet, hvis ejeren har fået meddelelse om det. I mange tilfælde vil fortidsmindet være tinglyst på ejendommen. Gruppen af fortidsminder fremgår af bilag 1, kap.2 til museumsloven.</p> <p>Diger er linjeformede forhøjninger af jord, sten og lignende materiale, der fungerer eller har fungeret som hegn og har eller har haft administrativ, ejendoms- eller anvendelsesmæssig betydning.</p>	<p>På Miljøportalens Arealinformation kan du se om diget er beskyttet. Du finder digerne under venstremenuen "Bygge- og beskyttelseslinjer". Bemærk at kortet kun er vejledende og kan indeholde fejl og mangler.</p> <p>På Miljøportalens arealinformation kan du ligeledes finde oplysninger om de fredede fortidsminder og kulturarvsarealer. Du finder fortidsminderne under venstremenuen "Fortidsminder".</p> <p>Oplysninger om fortidsminder og arkæologiske fund finder du på www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/.</p> <p>Findes der beskyttede fortidsminder og sten- og jorddiger og kulturarvsarealer i skoven, skal områderne udlægges som områder med høje bevaringsværdier.</p> <p>Kommunen oplyser om et dige er beskyttet.</p> <p>Kulturstyrelsen oplyser om fortidsminder og kulturarvsarealer, herunder deres udstrækning.</p>	<p>Kulturstyrelsens "Vejledning om pleje af fredede fortidsminder" og "Vejledningen om beskyttede sten- og jord diger" skal følges. Kulturstyrelsen fører tilsyn med fortidsminder samt sten- og jorddiger i Danmark. Henstillinger og påbud udstedt af Kulturstyrelsen skal efterkommes.</p> <p>Typiske overtrædelser af museumslovens regler om fredede fortidsminder i skov:</p> <p>De typiske overtrædelser på fortidsminder i skov er oftest tilplantning på fortidsmindet og i fortidsmindets 2 meter beskyttelseszone. Køreskader, opsætning af jagttårne, hochsitz og deponering af træer og hugstaffald er andre typiske skader på fortidsminderne.</p> <p>Typiske overtrædelser af museumslovens regler på beskyttede sten- og jorddiger i skov:</p> <p>De typiske overtrædelser vedrørende digerne i skov er helt eller delvist fjernelse, deponering af træ- og hugstaffald samt køreskader og gennembrud af digerne. Trykskader efter fald fra fældede træer forekommer også på digerne.</p> <p>Lovgivningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Museumslovens kap 8 a bevaring af sten- og jorddiger og fortidsminder.</i> • <i>Museumslovens § 29 a</i> <i>Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende.</i> • <i>Museumsloven. §§ 29 e og 29 f</i> <i>For sten- og jorddiger og lignende, der er beskyttet som fortidsminde, gælder alene reglerne om fortidsminder.</i> • <i>Museumslovens § 29 e</i> <i>Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.</i> • <i>Museumslovens § 29 f</i> <i>På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metal-detektor.</i>

<p>Fortidsminder og kulturarvsarealer –museumslovens kap. 8</p> <p>Fortidsminder og kulturhistoriske spor og anlæg, der ikke er synlige i terrænet, er beskyttet af museumslovens kap 8. Fortidsminder og kulturhistoriske spor og anlæg er spor efter menneskelig aktivitet fra tidligere tider. Det kan være strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser og sammenhænge, hvor sporene indgår.</p> <p>Kulturarvsarealer er et kulturhistorisk interesseområde med skjulte og /eller synlige fortidsminder. Kulturarvsarealer kan være af national og regional betydning og er en indikator for, at der er væsentlige fortidsminder i et aktuelt område. Kulturarvsarealer er i sig selv ikke fredede, men har som funktion at advare potentielle bygherrer og skovejere om, at der er væsentlige fortidsminder i et område, og at det kan være hensigtsmæssigt at revurdere anlægsarbejdet, så fortidsminderne bevares på stedet.</p>	<p>På Miljøportalens Arealinformation kan du få oplysninger om de fredede fortidsminder og kulturarvsarealer. Du finder fortidsminderne under venstremenuen "Fortidsminder" og ved at søge på 'Kulturarvsarealer' under 'Fortidsminder' også kulturarvsarealerne.</p> <p>Oplysninger om fortidsminder og arkæologiske fund finder du på www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/.</p> <p>Er der i skovene registrerede fortidsminder og kulturhistoriske spor og anlæg i form af bopladser, grave, agersystemer og lignende, kan det lokalhistoriske museum med arkæologisk ansvar kontaktes, forud for større jordarbejder, som fx dybdepløjning, grøftegravning og evt. bortgravning, jf. museumslovens § 25.</p> <p>Bliver der under jordarbejde gjort fund af fortidsminder skal arbejdet standes, idet omfang det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal anmeldes til Kulturstyrelsen eller det nærmeste statsanerkendte kulturhistoriske museum med arkæologisk ansvar, jf. museumslovens § 27.</p> <p>Kulturarvsarealerne er udpeget for at bevare fortidsminderne på stedet. Findes der kulturarvsarealer i skoven, skal disse områder udlægges som områder med høj bevaringsværdi. Museumsloven § 23, stk. 8.</p>	<p>Områder med fortidsminder og kulturarvsarealer samt kulturhistoriske spor og anlæg, der ikke er synlige i terrænet, skal beskyttes mod dybdepløjning, ødelæggelse og bortgravning. Er fortidsminderne, kulturarvsarealerne og de kulturhistoriske spor og anlæg identificeret i skoven, skal det lokalhistoriske museum med arkæologisk ansvar kontaktes forud dybdepløjning og anden jordbehandling i området.</p> <p>Dukker der fortidsminder eller kulturhistoriske spor og anlæg op i forbindelse med arbejde i skoven, skal arbejdet standses og Kulturstyrelsen eller det lokalhistoriske museum med arkæologisk ansvar kontaktes.</p> <p>Lovgivningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Museumslovens § 25</i> <i>Bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres på landjorden, kan forud for igangsætning af arbejdet anmode vedkommende kulturhistoriske museum om en udtalelse.</i> • <i>Museumslovens § 27</i> <i>Findes der under jordarbejde spor af fortidsminder, skal arbejdet standses, i det omfang det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal straks anmeldes til det nærmeste statsanerkendte kulturhistoriske museum.</i> • <i>Museumsloven § 23 stk. 4</i> <i>Den landsdækkende udpegnings af kulturarvsarealer er foretaget på baggrund af museumslovens kapitel 8, § 23 stk. 4, der forpligter kulturministeren til at underrette planmyndighederne om forekomsten af væsentlige bevaringsværdier, der har betydning for planlægningen.</i>
<p>Andre kulturelt vigtige områder</p> <p>Andre, for lokalsamfundet, kulturelt vigtige områder kan spænde bredt og for eksempel omfatte et område hvor der er tradition for at afbrænde bål til Skt. Hans</p>	<p>Andre områder med kulturel værdi identificeres i dialog med lokalsamfundet og derudover kan det lokale kulturhistoriske museum og/eller det lokale arkiv konsulteres.</p>	<p>Andre kulturelt vigtige områder bevares og forvaltes i dialog med lokalsamfund og historiske eksperter.</p>

Bilag 1 Værktøjskasse - Digitale kort, vejledninger og kontaktinformation

Digitale kort

Miljøportalen: Danmarks Arealinformation

Danmarks Miljøportal er et fælles offentligt partnerskab mellem Miljøministeriet, KL og Danske Regioner. Miljøportalen fungerer som en selvstændig portal, som opererer på tværs af myndighedsgrænser. Ansvar for opdatering af data påhviler de enkelte myndigheder. www.miljoportal.dk

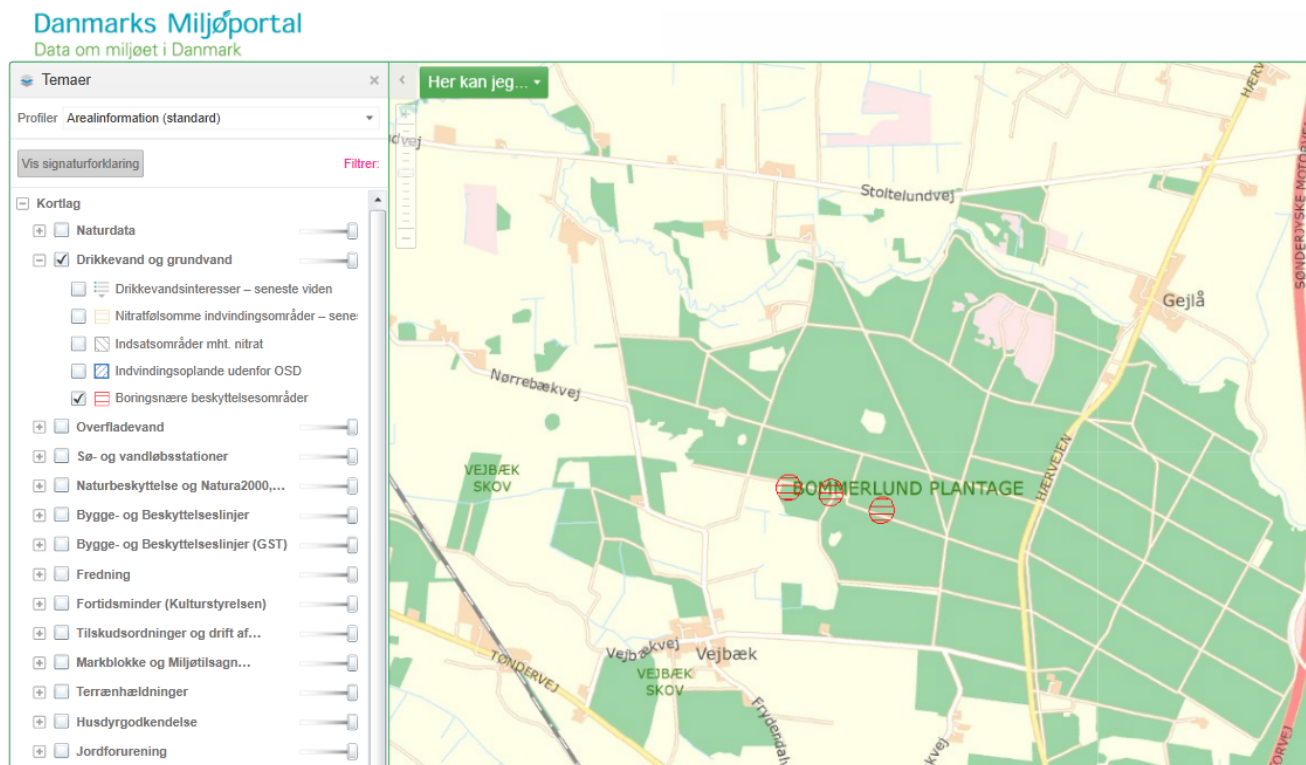
Danmarks Arealinformation er en digital platform, hvor fælles offentlige stedsbestemte miljødata kan fremsøges og vises på kort. På Arealinformation er det muligt at søge efter tværfaglige miljødata inden for større geografiske områder eller for en specifik matrikel. Data i Arealinformation er angivet med temanavne, som dækker over et datasæt. Via Fredninger kan du for eksempel se hvilke fredninger, som gælder for et udvalgt område. Alle har adgang til at søge data, mens det kun er myndigheder, som kan inddatere og redigere i data. Miljøportalens Naturdatabase bruges i Biodiversitetskortet.

Åbn Danmarks Arealinformation <http://arealinformation.miljoportal.dk/distribution/>

Der kræves ikke log-in eller installering af programmer, da portalen er webbaseret.

Vejledning til datasøgning i Danmarks Arealinformation <http://www.miljoportal.dk/hjaelp/Vejledninger/Sider/Arealinformation.aspx>

Eksempel på søgning på boringsnære beskyttelsesområder via Arealinformation:

De Digitale Naturkort: Biodiversitetskort for Danmark

De Digitale Naturkort er et planlægningsredskab, som er udviklet for Miljøministeriet, så kommunerne har det bedste grundlag at arbejde ud fra, når de i de kommende kommuneplaner i 2017 skal udpege naturområder til et Grønt Danmarkskort.

Denne kortportal indeholder et Grønt Danmarkskort, som er lavet ud fra de seneste kommuneplaner fra 2013. Kortportalen indeholder også et helt nyt biodiversitetskort, som er et Danmarkskort over kortlagte og potentielle levesteder for de arter, som er allermost truede og sjældne (de såkaldte rødlistede arter). Biodiversitetskortet viser de vigtigste naturområder, hvor naturbevaringsindsatsen kan målrettes effektivt for at sikre de rødlistede arter og sikre vores mest værdifulde natur. Desuden vises et samlet kort over alle de kortlagte levesteder og potentielle levesteder for rødlistede arter.

Biodiversitetskortene er beskrevet udførligt i rapporten "Biodiversitetskort for Danmark" – udviklet i samarbejde mellem Center for Makroøkologi, Evolution og Klima på Københavns Universitet og Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet (jf. rapporten "[Biodiversitetskort for Danmark 4](#)")

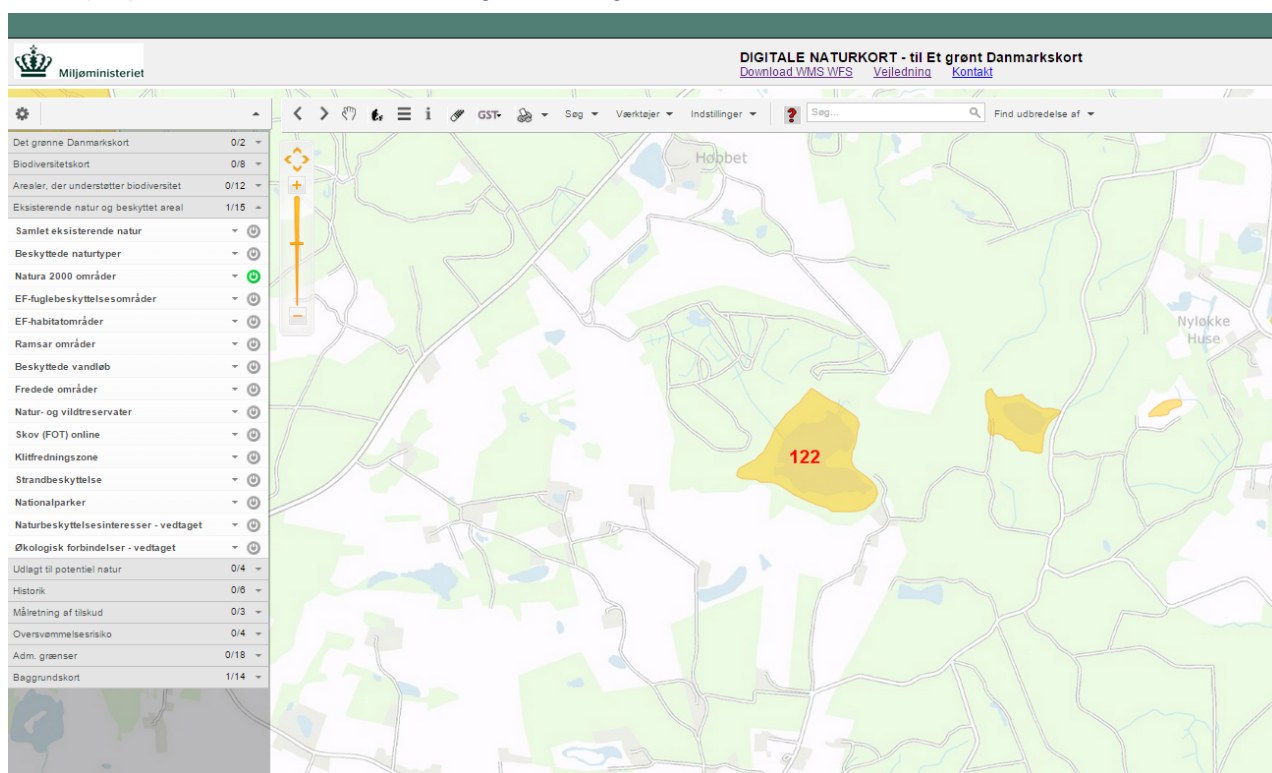
Naturoplysninger om indholdet af de nævnte kort kan findes i en lang række hjælpekort over eksisterende natur, potentiel natur, biodiversitet og arealer, der understøtter biodiversitet. Ved at trykke på infoknappen og trykke på et bestemt sted på kortet kan man få helt specifikke oplysninger om den pågældende lokalitet. På biodiversitetskortene kan man få at vide hvilke arter, der lever på en specifik lokalitet.

Kortportalen indeholder desuden et såkaldt HNV-kort (High Nature Value-kort), som er udviklet for NaturErhvervsstyrelsen med arealer af høj naturværdi, hvor der med fordel kan ske en målretning af NaturErhvervsstyrelsens tilskud til naturpleje i form af mere ekstensiv landbrugsdrift. Dette HNV-kort har fokus på det åbne land og kan derfor kun bruges som en indikator for høje naturværdier i skov. Et HNV-skovkort er nu også udviklet, men er pr. december 2015 endnu ikke tilgængeligt i GIS. Denne vejledning vil blive opdateret og henvise til HNV-skovkortet, i den udtrækning det er muligt, når det er tilgængeligt i GIS format.

Åbn De Digitale Naturkort <http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=miljoegis-plangroendk>

Der kræves ikke log-in eller installering af programmer, da kortet er webbaseret. Data stammer fra DOF-basen, Naturbasen (fugleognatur.dk), Danmarks Svampeatlas, Atlas Flora Danica, Naturdatabasen (Danmarks Miljøportal) og en række eksperter med indgående kendskab til levesteder for rødlistede arter. For så vidt angår kortlag, som ikke er udviklet for Miljøministeriet, vil eventuelle fejl i disse blive videregivet til den relevante myndighed. Selvom der generelt sker en kvalitetssikring i de anvendte databaser, er det med så store datamængder uundgåeligt, at der kan være fejl som følge af for eksempel fejlbestemmelse, fejlintastning eller fejlfortolkning. I det omfang Naturstyrelsen bliver bekendt med fejl, vil de efterfølgende sørge for at korrigere fejlene, når kortene bliver opdateret. Fejl kan indberettes til Naturstyrelsen. (thell@nst.dk).

Eksempel på Natura2000-områder kortlagt via De Digitale Naturkort:

4. Link til rapporten 'Biodiversitetskort for Danmark': http://naturstyrelsen.dk/media/nst/12473172/sr112_biodiversitetskort_for_danmark.pdf

RØDLISTE 1997 over planter og dyr i Danmark, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen 1997

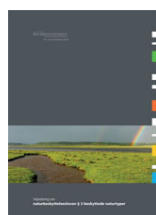
www.sns.dk/1pdf/rodlist.pdf

Den danske rødliste, AU søgedatabase

<http://bios.au.dk/videnudveksling/til-myndigheder-og-saerligt-interesserede/redlistframe/>

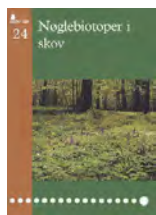

Retningslinjer for sikring af velegnede levesteder for skovarter, Naturstyrelsen 2011 http://naturstyrelsen.dk/media/nst/Attachments/Skovartsnotat_Endeligt.pdf

Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3

beskyttede naturtyper, Naturstyrelsen 2009 <http://naturstyrelsen.dk/publikationer/2009/jun/vejledning-om-naturbeskyttelseslovens-3/>

Nøglebiotoper i skov, Skov-Info 24, 2000

<http://www.skov-info.dk/haefte/24.htm>

Nøglebiotoper i skov – Billedkatalog, Skov og

Naturstyrelsen, 2000

<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2000/Noeglebiotoper.htm>

Bæredygtig skovdrift. Vejledning om tilskud til grøn

driftsplan, Naturstyrelsen, 2014

http://naturstyrelsen.dk/media/nst/8078130/Vejledning_gr%C3%B8n_drift_2014.pdf

Vejledning om pleje af fortidsminder, Kulturstyrelsen

2009 http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/_migrated/content_uploads/fortidsminder_plejevejledning.pdf

Vejledning om beskyttede sten- og jorddiger

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/_migrated/content_uploads/digevejledning.pdf

Organisationer, institutioner og myndigheder, der kan konsulteres ved identifikation af høje bevaringsværdier

---

Danmarks Naturfredningsforening

Tlf. 39 17 40 00

E-mail: dn@dn.dk

Hjemmeside: www.dn.dk

Hjemmesiden har links til lokalforeninger og kontakter

Dansk Ornitologisk Forening (DOF)

Tlf.: 33 28 38 00

E-mail: dof@dof.dk

Hjemmeside: www.dof.dk

Hjemmesiden har links til lokalforeninger og kontakter

Entomologisk Forening (insekter)

Tlf.: 35 32 11 20

E-mail: EntomologiskForening@snm.ku.dk

Hjemmeside: www.entomologiskforening.dk

Dansk Botanisk Forening

Tlf.: 33 14 17 03

E-mail: dbotf@mail.tele.dk

Hjemmeside: www.botaniskforening.dk

Foreningen til Svampekundskabens Fremme

E-mail: info@svampe.dk

Hjemmeside: www.svampe.dk

Hjemmesiden har links til lokalforeninger og kontakter

Nordisk Herpetologisk Forening (padder og krybdyr)

Tlf.: 27 24 20 08

E-mail: formand@nhf.dk

Hjemmeside: www.nhf.dk

Hjemmesiden har links til lokale kontakter

Dansk Pattedyrforening

E-mail: dpf@pattedyrforening.dk

Hjemmeside: www.pattedyrforening.dk

Kulturstyrelsen

Tlf.: 33 73 33 73

E-mail: fortidsminder@kulturstyrelsen.dk

Hjemmeside: www.kulturstyrelsen.dk

Hjemmesiden har link til museumsloven og museer med arkæologisk ansvar

Sammenslutningen af lokalarkiver

Telefon: 75 84 08 98

Email: sla@lokalarkiver.dk

Hjemmeside: www.danskearkiver.dk

Arkivvejviseren: www.arkibas.dk/arkivvejviser/ [Via arkivvejviseren](#) kan man finde kontaktinformation på lokale arkiver.

Bilag 2 - Skema til registrering, forvaltning og overvågning af Høje bevaringsværdier i skoven.

Det anbefales, at informationen tilpasses efter behov og indbygges og supplerer driftsplanen. En word-version af skemaet er tilgængeligt på www.fsc.dk. Bemærk, at et givent område (afd./litra) kan udpeges på baggrund af flere høje bevaringsværdier. For eksempel vil områder, som er levesteder for truede arter (HCV1), også ofte være nøglebiotoper (HCV3), som igen måske allerede er beskyttede iht. skovloven eller naturbeskyttelsesloven (HCV3).

Høje bevaringsværdi / HCV		Beskrivelse						Forvaltning og overvågning	
		Nøglebiotop	Fredet område ¹	Afd.	Litra	Areal (ha)	Notater		
HCV1	Leve/ynge/rasteområder for beskyttelseskrævende og rød- og gullistede plante- og dyrearter	X	-					Feltbesøg, dato og notater vedrørende: -Trusler og behov for pleje/hensyn identificeret. -Tiltag til at bevare og forbedre tilstanden af den høje bevaringsværd. -Igangværende sager efter museumsloven, dispensationer og lign.	
HCV3	Natura 2000	-	Natura 2000						
	Sluttede bevoksninger	Bøgeskov med flere etager og dødt ved	X	SL § 25?					
		Gammel løvskov, tydeligt "overmoden"	X	SL § 25?					
		Kontinuert skov	X	SL § 25?					
		Blandingsløvskov flere etager og dødt ved	X	SL § 25?					
		Lindeskov	X	SL § 25?					
		Gammel nåleskov	X	SL § 25?					
		Græsnings- og stævningsskov	X						
		Skovbryn	X	SL § 27					
	Krat	Egekrat	X	SL § 26					
		Andre løvkrat	X						
	Sump	Ellesump	X	NBL § 3					
		Askesump	X	NBL § 3					
		Birkesump	X	NBL § 3					
		Andre træbevoksede sumpe	X	NBL § 3					
	Vandområder	Søer og damme	X	NBL § 3					
		Moser	X	NBL § 3					
		Kildevæld	X	NBL § 3					
		Vandløb	X	NBL § 3					
		Standenge / strandrørsump	X	NBL § 3					
	Lysåbne	Overdrev	X	NBL § 3					
Enge		X	NBL § 3						
Lyngpletter		X	NBL § 3						
HC V4	Boringsnære beskyttelsesområder								
HCV6	Fortidsminder og sten- og jorddiger	X	ML § 29a ML § 29e ML § 29f						
	Fortidsminder og kulturarvsarealer		ML § 25 ML § 27 ML § 23, stk. 4						
	Andre kulturelt vigtige områder								

¹ Natura2000, naturbeskyttelsesloven (NBL) § 3, skovlovens (SL) § 25-27 og museumsloven (ML) § 23, § 25, § 27, § 29 a, § 29 e og § 29 f